

Suku Kata Dasar Dialek Kelantan Berdasarkan Teori Optimaliti

Adi Yasran Abdul Aziz
adi@fbmk.upm.edu.my
Universiti Putra Malaysia

Abstrak

Makalah ini bertujuan memberikan penjelasan terhadap interaksi kekangan bagi suku kata dasar dialek Kelantan berdasarkan teori Optimaliti (TO). Analisis terhadap suku kata dasar bahasa Melayu sebelum ini hampir keseluruhannya membincangkan aspek polanya sahaja. Analisis seperti ini tidak dapat membezakan suku kata dasar bahasa Melayu dengan suku kata dasar dialek-dialek Melayu kerana semuanya berasal daripada bahasa induk yang sama. Kebanyakannya menggunakan pola suku kata dasar (konsonan)-vokal-(konsonan) (K)V(K), iaitu KV, KVK, VK dan V. Namun begitu, hasil kajian ini menunjukkan bahawa terdapat satu set hierarki kekangan dalam nahu dialek Kelantan yang menjadi dasar suku katanya yang berbeza dengan set hierarki kekangan suku kata dasar bahasa Melayu. Susunan set hierarki kekangan dialek Kelantan yang terhasil ialah *NUKLEI KOMPLEKS, *KODAKOMPLEKS, KONTIGAKAR >> JAJAR-KIRI >> ONSET >> DEP >> MAKS >> *KODA. Kekangan yang terbentuk dalam minda manusia secara konseptual ini bersifat sejagat, namun susunan hierarkinya adalah bergantung kepada cara kekangan ini berinteraksi dalam bahasa atau dialek tempatan. Hasil kajian ini juga menunjukkan bahawa penjelasan interaksi kekangan daripada TO ini adalah lebih berpada untuk menjelaskan nahu sesuatu bahasa.

Katakunci: fonologi, teori Optimaliti, dialek Kelantan, suku kata dasar, bahasa Melayu.

An Optimality Theoretic Account Of Basic Syllables In Kelantan Malay Dialect

Abstract

This paper describes the constraint interactions that account for the basic syllable types in the Kelantan Malay dialect based on Optimality Theory (OT). Previous analysis of basic syllables in Malay focused only on the possible types of syllables. These analyses do not offer any explanation on the differences found in the possible syllable types found in various Malay dialects even though they all originated from the same parent language. Most of these analyses described the basic syllable template as (consonant)-vowel-(consonant) or (C)V(C), CV, CVC, VC and V. Nevertheless, this paper presents an alternative description using a set of constraint hierarchy in the Kelantan grammar, which is different from the set of constraint hierarchy for the standard Malay variety, in order to account for the basic syllable types in Kelantan Malay. The set of constraints hierarchy proposed for Kelantan Malay comprises *COMPLEXNUCLEI, *COMPLEXCODA, CONTIGROOT >> ALIGN-LEFT >> ONSET >> DEP >> MAX >> *CODA. These constraints are considered universal in the human mind; however, its hierarchy depends on the

constraints interaction of the language or the local dialect. The present analysis shows that the explanation available from constraints interaction from OT has greater explanatory power in describing the grammar of a language.

Keywords: phonology, Optimality Theory, Kelantan Malay, basic syllables, Malay language.

Pendahuluan

Teori Optimaliti (TO) merupakan lanjutan daripada nahu generatif, satu teori yang berkongsi fokus kepada deskripsi formal dan usaha mencari prinsip-prinsip sejagat, iaitu asas-asas kajian empirikal daripada tipologi linguistik dan pemerolehan bahasa. Bagaimanapun TO berbeza secara radikal daripada model generatif yang awal dalam pelbagai cara. Bagi menyesuaikan variasi merentasi sempadan linguistik (*cross linguistic variation*) dengan teori nahu sejagat (*Universal Grammar*), TO mencadangkan supaya kekangan sejagat boleh diingkari, sedangkan model awal beranggapan bahawa 'parametrik' (pemboleh ubah fizikal, seperti suara, nada, gerakan lidah dan bibir) adalah variasi daripada prinsip-prinsip yang tidak boleh diingkari. Analisis yang menggunakan asas input rumus tulis semula (*input-based rewrite rules*) sebelum ini telah digantikan dengan analisis yang berasaskan output kekangan kepurnaan bentuk (*output-based well-formedness constraints*) dalam TO (Prince & Smolensky, 2004). Oleh itu, makalah ini cuba menggantikan analisis struktur dan pola suku kata dasar bahasa Melayu (BM) kepada analisis yang berdasarkan interaksi antara tatatingkat kekangan daripada TO.

Kajian linguistik yang menggunakan pendekatan TO sudah banyak diterbitkan sama ada secara bercetak atau atas talian. Sehingga hari ini (18 April 2011), dalam *Rutgers Optimality Archive* sahaja pun sudah terdapat 1093 buah hasil kajian linguistik, terutama fonologi yang menggunakan pendekatan TO. Hasil kajian yang diterbitkan secara atas talian ini termasuklah tesis kedoktoran, tesis sarjana, buku, bab dalam buku, jurnal, prosiding, dan manuskrip. Selain itu, terdapat dua kajian terhadap fonologi BM yang menggunakan pendekatan TO telah diterbitkan, iaitu Zaharani Ahmad (2005) dan Mataim Bakar (2007). Begitu juga dengan kajian terhadap dialek Kelantan yang sudah banyak dikaji termasuklah oleh Nik Safiah Karim (1965), Hashim Musa (1974), Farid M. Onn (1980), Ajid Che Kob (1985), Collins (1986), Abdul Hamid Mahmood (1994), Teoh Boon Seong (1994), Adi Yasran Abdul Aziz (2005a), dan Asmah Hj. Omar (2008). Oleh itu, pendekatan TO dan latar belakang dialek Kelantan (DK) dirasakan tidak perlu dijelaskan lagi di sini.

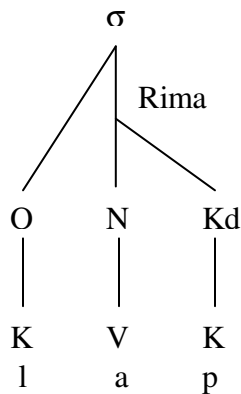
Struktur Suku Kata Dasar

Struktur suku kata dasar merujuk kepada susunan konstituen suku kata pada struktur dalamannya. Selain istilah 'struktur', istilah 'pola' juga digunakan dalam Zaharani Ahmad dan Teoh Boon Seong (2006) bagi merujuk perkara yang sama. Bagaimanapun kedua-dua istilah ini digunakan secara berbeza dalam makalah ini untuk mengelakkan kekeliruan berlaku. Struktur suku kata (σ) adalah terbina daripada konstituen onsets (O),

nukleus (N) dan atau tanpa koda (Kd), manakala pola-polanya terdiri daripada konsonan (K) dan vokal (V). Onset ialah konstituen permulaan suku kata yang mendahului rima (R). Nukleus adalah elemen yang paling sonoros (*sonorous*) dalam suku kata yang terdiri daripada vokal. Koda merupakan konsonan yang mengikuti nukleus, dan bergabung dengannya untuk membentuk rima. Rima pula ialah konstituen yang ditempatkan selepas onset yang terdiri daripada nukleus dan koda (Roca & Johnson, 1999). Secara semulajadi, semua suku kata dalam bahasa di dunia ini mesti mengandungi nukleus tetapi boleh memilih untuk mengandungi sama ada salah satu daripada antara onset atau koda atau kedua-duanya sekali (Bane & Riggle, 2010). Nukleus terdiri daripada vokal atau konsonan silabik, manakala onset dan koda terdiri daripada konsonan.

Perkataan [lap] dalam BM misalnya, terdiri daripada segmen [l] sebagai onset, [a] sebagai nukleus, [p] sebagai koda dan [ap] adalah rima seperti yang direpresentasikan dalam rajah berikut:

(1) Struktur suku kata

Kebanyakan pengkaji sebelum ini menggunakan interaksi konsonan-vokal (KV) bagi menjelaskan struktur suku kata dasar. Namun begitu, dalam perkembangan seterusnya, terdapat sesetengah pengkaji seperti Roca dan Johnson (1999) telah menggantikan jenis atau struktur suku kata dasar ini dengan struktur Onset-Nukleus-Koda (ONKd). Cara ini bukan sahaja dapat membezakan struktur suku kata dasar daripada pola-polanya yang menggunakan interaksi KV, malah dapat membezakan K pada posisi onset dengan K pada posisi koda yang mempunyai perilaku fonologi yang berbeza. Menurut Roca dan Johnson (1999), terdapat 4 jenis struktur suku kata dasar yang utama, iaitu:

(2) Jenis suku kata dasar

- a. ON b. ONKd c. NKd d. N

Sama seperti kebanyakan bahasa dan dialek lain di dunia, suku kata teras (*core syllable*) bagi dialek Kelantan (DK) ialah KV. Ini boleh dilihat daripada kata yang paling minimum dalam DK seperti [hõ] 'ya', [bõ] 'cukup', [tʃa] 'limbahan' dan lain-lain. Bagi suku kata teras ini, ON sama dengan KV. Daripada KV inilah munculnya jenis pola suku

kata yang lain. Apabila K digugurkan akan muncul jenis suku kata V, apabila disisipkan K di koda akan jadi KVK. Pengguguran K (onset) dan penyisipan K (koda) pula akan menghasilkan jenis VK seperti yang direpresentasikan dalam rumus di bawah.

(3) Rumus suku kata dasar

$$\begin{aligned} \text{ON} &\rightarrow \text{N} = \text{KV} \rightarrow \text{V} \\ \text{ON} &\rightarrow \text{ONKd} = \text{KV} \rightarrow \text{KVK} \\ \text{(a)} \quad \text{K} &\rightarrow \emptyset / \text{___V} \\ \text{(b)} \quad \emptyset &\rightarrow \text{K} / \text{V___} \\ \text{KV} &\rightarrow \text{V (a)} \\ \text{KV} &\rightarrow \text{KVK (b)} \\ \text{KV} &\rightarrow \text{VK (a+b)} \end{aligned}$$

Bagaimanapun dalam banyak bahasa di dunia, terdapat gejala onset kompleks, nukleus dan koda. Jika digunakan teori KV sebagai templat suku kata, maka bahasa Inggeris mempunyai 10 pola suku kata iaitu V, KV, KVK, VK, KKV, KKVK, KVKK, VKK, KKVKK, dan KVKKK (Blevins 1995). Dengan menggunakan acuan suku kata dasar ONKd huraian dan penjelasan menjadi lebih berpada dan ekonomik. Bagi kedua-dua bahasa Inggeris dan DK hanya mempunyai 4 jenis suku kata dasar sahaja iaitu ON, N, ONKd, dan NKd atau (O)N(Kd). Dalam DK, ON terdiri daripada KV, N terdiri daripada V, ONKd terdiri daripada KVK, manakala NKd terdiri daripada VK. Oleh itu, dalam kajian ini, (O)N(Kd) adalah struktur atau jenis suku kata dasar DK dan BM, manakala KV, KVK, VK dan V adalah pola-polanya.

Berdasarkan pendapat di atas, iaitu struktur suku kata dasar BM ialah (O)N(Kd) atau (K)V(K) dipersetujui oleh kebanyakan pengkaji BM (Zaharani Ahmad, 2004), kecuali Teoh Boon Seong (1994) yang beranggapan bahawa strukturnya ialah KV(K) yang bermaksud kehadiran onset dalam suku kata dasar adalah wajib dan tidak boleh diingkari. Bagaimanapun pendapat Teoh ini tidak memenuhi kepada pemerhatian kerana terdapat banyak data BM yang tidak mempunyai onset seperti [ma.en], [ba.eʔ], [la.ot] dan sebagainya. Pandangan Teoh ini juga telah disangkal oleh Zaharani Ahmad (1999, 2005) dengan menggunakan hujah pematuhan dan pengingkaran onset dalam TO. Oleh itu, dalam makalah ini, tumpuan akan diberikan kepada aspek pematuhan dan pengingkaran kekangan-kekangan daripada TO yang berkaitan dengan struktur suku kata dasar dalam DK.

Suku Kata Dasar dan Pola Suku Kata DK

Perbincangan tentang pola suku kata dasar DK turut melibatkan bentuk output yang tidak menunjukkan perubahan pada pola suku katanya, misalnya /sa/ → [sa]¹ yang keduanya berpola KV. Hal ini sedemikian kerana bentuk dalaman atau dasar hanya boleh diramal berdasarkan bentuk permukaannya. Dalam analisis TO, Syarat Kepurnaan Bentuk Suku Kata telah memainkan peranan utama. Secara khususnya, suku kata teras KV telah mewujudkan dua kekangan bagi syarat kepurnaan bentuk suku kata yang paling asas, iaitu ONSET dan *KODA (Ito & Mester, 1999; Prince & Smolensky, 2004).

- (4) ONSET
Suku kata mesti ada onset
- (5) *KODA
Suku kata yang ada koda tidak dibenarkan
- (6) Tablo kekangan suku kata (Ito & Mester 1999)

	ONSET	*KODA
KV	✓	✓
KVK	✓	*
V	*	✓
VK	*	*

Tanda (✓) dalam tablo kekangan (6) menunjukkan kepatuhan calon kepada kekangan tersebut, manakala tanda (*) adalah sebaliknya. Jadual tersebut menunjukkan bahawa suku kata KV tidak mengingkari kedua-dua kekangan suku kata asas tersebut sekali gus menjadi calon yang paling optimal sebagai output. Oleh itu, pola suku kata KV ini adalah suku kata yang paling mudah dan paling banyak didapati. Suku kata KVK dan KV yang mengingkari hanya satu kekangan berupaya menjadi calon yang lebih baik daripada suku kata VK yang mengingkari kedua-dua kekangan. Oleh itu, pola suku kata VK adalah yang paling kompleks dan paling kurang ditemui. Secara umumnya, inilah kedudukan hierarki bagi calon kebanyakan bahasa di dunia seperti yang ditegaskan oleh Roca dan Johnson (1999, hlm.246) “...*The core syllable CV is simplest, the VC syllable is the most complex, the two other syllables (V and CVC) have intermediate complexity...*”.

Suku kata dasar ON

Berdasarkan struktur suku kata ON dalam DK, semua fonem konsonan boleh menduduki posisi onset dan semua fonem vokal boleh menduduki posisi nukleus kecuali /ə, e, o/ dalam suku kata akhir. Struktur ini hanya mempunyai pola KV sahaja.

- (7) Data bagi pola suku kata KV

¹ Abjad fonetik antarabangsa (IPA) [ɑ] digunakan berdasarkan bunyi yang paling hampir mengikut pertimbangan fonetik dan fonologi DK (Adi Yasran Abdul Aziz, 2005a).

- (a) **Suku kata awal**
/kita/	[ki.ta]
/rugi/	[ru.gi]
/teŋok/	[tɛ.ŋɔʔ]
/botak/	[bɔ.taʔ]
/kawal/	[ka.wa:]
/təŋah/	[tə.ŋãh]
- (b) **Suku kata akhir**
/mati/	[mã.ti]
/ibu/	[i.bu]
/ela/	[ɛ.la]

Selain daripada data (7) terdapat juga kata yang terbina oleh satu suku kata sahaja bagi pola suku kata KV, misalnya [sɑ] ‘satu’ yang dianggap mempunyai persamaan dengan suku kata akhir yang tidak membenarkan vokal /a/ menduduki posisi akhir kata. Begitu juga dengan kata yang berpola suku kata KV dalam tiga suku kata seperti [ba.ha.sɑ]. Suku kata pertama dan kedua dianggap mempunyai persamaan dengan suku kata awal yang membenarkan semua vokal menduduki posisi nukleus kecuali dalam kes geminat dan onset kompleks yang berlaku di awal kata. Bagi menjelaskan apa yang berlaku dalam data di atas, contoh perkataan [sɑ] dalam DK akan dianalisis dengan menggunakan susunan tatatingkat kekangan ONSET >> *KODA seperti dalam tablo berikut.

(8) Tablo kekangan ONSET >> *KODA

/sa/	ONSET	*KODA
a. \leftarrow sɑ		
b. sɑʔ		*!
c. ɑ	*!	
d. ɑʔ	*!	*

Berdasarkan sistem fonologi yang terdapat dalam DK, dapat diramalkan bahawa input bagi kata [sɑ] ialah /sa/. Oleh sebab pola suku kata KV ini adalah asas suku kata, maka kekangan yang dikemukakan dalam tablo kekangan (8) juga merupakan kekangan asas suku kata, iaitu ONSET (4) dan *KODA (5). Dalam DK, kekangan ONSET lebih dominan daripada *KODA. Oleh sebab pola suku kata asas KV ini berpotensi untuk direalisasikan sebagai KVK, V, dan VK, maka calon bagi b, c, dan d, masing-masing menepati kriteria tersebut. Dalam analisis ini, calon a telah terpilih sebagai output optimal kerana tidak mengingkari mana-mana kekangan, kecuali kekangan yang lebih rendah, yang tidak ditunjukkan dalam tablo di atas kerana ia tidak melibatkan perubahan pola suku kata. Ini membuktikan bahawa kekangan ONSET lebih dominan daripada *KODA dan KV adalah pola suku kata bagi struktur suku kata dasar ON dalam DK.

Suku kata dasar ONKd

Bagi struktur suku kata dasar ONKd ini, semua konsonan boleh menduduki posisi onsets. Begitu juga pada posisi nukleus yang boleh diduduki semua vokal kecuali /ə/ dalam suku kata akhir. Pada posisi koda pula, ia hanya boleh diisi oleh konsonan [ʔ, h, N²] (Adi Yasran Abdul Aziz, 2005b, 2007). Dalam DK tidak wujud diftong atau kompleks koda. Oleh itu, struktur suku kata dasar ONKd hanya terdiri daripada satu pola suku kata sahaja, iaitu KVK. Berikut adalah beberapa contoh pola suku kata KVK.

- (9) Data bagi pola suku kata KVK
- /laksa/ [laʔ.sa]
 - /seksa/ [sɛʔ.sa]
 - /səbat/ [sə.baʔ]
 - /təbus/ [tə.buh]
 - /kəyiq/ [kə.yiN]
 - /bilek/ [bi.leʔ]
 - /belok/ [bɛ.ləʔ]

Struktur ini juga terdapat dalam kata yang terbina oleh satu suku kata, misalnya /bah/ → [bəh], tiga suku kata, misalnya /alamat/ → [a.la.māʔ], dan empat suku kata, misalnya /majayakat/ → [mā.ʃa.ya.kaʔ]. Bagi tujuan analisis input /bah/ telah dipilih. Calon-calon yang berpotensi untuk menjadi output optimal ialah yang menepati pola suku kata DK, iaitu KV yang diwakili oleh calon a, V oleh calon c, dan VK oleh calon d. Manakala kekangannya masih tetap sama, iaitu ONSET >> *KODA. Namun begitu output yang menang bukanlah output sebenar. Fenomena ini boleh direpresentasikan dalam tablo kekangan (10).

- (10) Tablo kekangan ONSET >> *KODA

Input: /bah/	ONSET	*KODA
a. ☞ ba		
b. ☺ bah		*!
c. a	*!	
d. əh	*!	*

Dalam tablo kekangan (10), calon c dan d terkeluar daripada pertandingan kerana mengingkari kekangan Onset yang lebih tinggi. Bagaimanapun, calon a (bertanda ☞) yang menjadi pemenang kerana tidak mengingkari mana-mana kekangan, bukanlah output yang sebenar. Output yang sebenar ialah calon b (bertanda ☺) yang mengingkari *KODA. Oleh itu, suatu kekangan lain yang lebih dominan daripada *KODA diperlukan

² [N] bukan simbol IPA tetapi digunakan sebagai simbol fonetik bagi geluncuran nasal bukan daerah (*placeless nasal glide*) yang berbeza N sebagai nukleus suku kata dan [N] (bersaiz kecil) sebagai transkripsi fonetik bagi nasal uvula.

bagi mengekang calon a daripada menang. Bagi tujuan tersebut, kelemahan calon a hendaklah dikenal pasti, iaitu calon tersebut telah menggugurkan segmen /h/ daripada inputnya. Pengguguran yang berlaku ini, melibatkan hubungan input dan output yang tidak boleh ditangani oleh kekangan suku kata atau kebertandaan yang lain secara linear. Sebaliknya, ia hendaklah ditangani oleh kekangan daripada keluarga kekangan kesetiaan. Kekangan yang tidak membenarkan pengguguran berlaku dalam keluarga kekangan kesetiaan ialah MAKSIMALITI-INPUT OUTPUT (MAKS-IO/MAKS).

(11) MAKS

Setiap segmen dalam input semestinya mempunyai koresponden dalam output (pengguguran segmen tidak dibenarkan)

Dengan memasukkan kekangan MAKS yang lebih dominan daripada *KODA, calon b telah berjaya menewaskan calon a kerana mengingkari kekangan yang paling rendah, sekali gus muncul sebagai output yang optimal. Oleh itu, hierarki kekangan bagi pola suku kata dasar KVK dalam DK ialah ONSET >> MAKS >> *KODA seperti yang direpresentasikan dalam tablo kekangan (12).

(12) Tablo kekangan ONSET >> MAKS >> *KODA

Input: /bah/	ONSET	MAKS	*KODA
a. ba		*!	
b. ^h bah			*
c. a	*!	**	
d. ah	*!	*	*

Hierarki kekangan MAKS >> *KODA ini adalah selari dengan dapatan kajian Adi Yasran dan Zaharani Ahmad (2008a) yang telah menggunakan hierarki kekangan yang sama bagi menjelaskan fenomena urutan nasal-obstruen dalam dialek Kelantan. Bagaimanapun pembahagian MAKS kepada MAKS- μ (mora), MAKS(konsonan) dan MAKS(vokal) seperti yang digunakan untuk menganalisis onset mora dalam Adi Yasran Abdul Aziz dan Zaharani Ahmad (2008b) didapati tidak signifikan dalam kajian ini.

Suku kata dasar N

Struktur suku kata dasar nukleus ini terdiri daripada pola suku kata V sahaja kerana tiada kompleks nukleus dalam DK. Semua fonem vokal boleh menduduki posisi nukleus di awal kata kecuali /ə/. Vokal /e/ dan /o/ di awal kata, masing-masing direalisasikan sebagai [ɛ] dan [ɔ] seperti yang ditunjukkan dalam data (13).

(13) Data bagi pola suku kata V

/itek/	[i.teʔ]
/ubah/	[u.bah]
/ekoʏ/	[ɛ.kɔ:]

/otak/ [ɔ.taʔ]
/anak/ [a.naʔ]

Data (13) menunjukkan bahawa DK membenarkan suku kata tanpa onsets wujud di awal kata. Pengingkaran kekangan ONSET dalam kata akar yang bermula dengan vokal merupakan sesuatu yang lazim dalam kebanyakan bahasa di dunia. Misalnya, hal ini juga berlaku dalam bahasa Timugon Murut, Tagalog, dan Axininca Campa (McCarthy & Prince 1993a & b). Bagi tujuan analisis, perkataan /ubah/ telah dipilih sebagai input. Tumpuan kajian ialah pada suku kata awal sahaja bagi melihat bentuk output bagi pola suku kata V. Input yang diberikan tidak mematuhi kekangan asas suku kata iaitu ONSET. Dalam hal ini, terdapat dua strategi yang digunakan oleh calon bagi mematuhi kekangan ONSET, iaitu melalui pengguguran yang diwakili oleh calon b, dan penyisipan glotis pada posisi onsets yang diwakili oleh calon c seperti yang ditunjukkan dalam tablo kekangan (15) dan (18).

Dari segi kekangan pula, kekangan *KODA sudah tidak relevan kerana ia tidak diingkari oleh mana-mana calon, manakala kekangan ONSET dan MAKS masih relevan. Bagi mematuhi kekangan ONSET, sesetengah bahasa seperti bahasa Arab akan menyisipkan hentian glotis sebagai onsets. Bagi menilai calon c, kekangan yang dapat menghalang penyisipan berlaku ialah DEPENDENCE-IO (DEP) yang lebih dominan daripada MAKS kerana penyisipan lebih jarang berlaku jika dibandingkan dengan pengguguran yang banyak berlaku dalam DK.

- (14) DEP
Setiap segmen dalam output mesti mempunyai koresponden (wakil) dalam input (tiada penyisipan)

Setakat ini, hierarki kekangan yang relevan dengan fenomena di atas ialah ONSET >> DEP >> MAKS yang boleh direpresentasikan dalam bentuk tablo kekangan (15).

- (15) Tablo kekangan ONSET >> DEP >> MAKS

/ubah/	ONSET	DEP	MAKS
a. ☺ u.bah.	*!		
b. ☞ .bah.			*
c. ʔu.bah.		*!	

Dalam tablo kekangan (15), calon a yang merupakan output sebenar telah terkeluar lebih awal daripada pertandingan kerana mengingkari kekangan pada tingkat yang lebih tinggi. Calon c pula tewas kepada calon b yang mengingkari kekangan yang paling rendah. Namun begitu, calon b yang muncul sebagai pemenang, bukanlah output sebenar. Ini bermakna kekangan dalam tablo tersebut belum lengkap kerana masih terdapat kekangan yang mengatasi kekangan ONSET dalam DK. Oleh sebab tepian (*edge*) kiri calon b dan c tidak sejajar dengan tepian kiri kata akarnya, maka kekangan yang diingkari oleh

keduanya ialah kekangan JAJAR-KIRI (*ALIGN-LEFT*), iaitu satu kekangan antara muka fonologi dengan morfologi yang mensyaratkan bahawa tepian kiri suatu kata akar itu sejajar dengan tepian kiri kata prosodik. McCarthy dan Prince (1993a, 1993b) juga menggunakan interaksi antara kekangan JAJAR-KIRI yang mendominasi kekangan ONSET bagi menangani fenomena suku kata tanpa onsets dalam bahasa Axininca Campa.

- (16) JAJAR-KIRI (McCarthy & Prince 1993b)
Jajar (kata akar, kiri, kata prosodik, kiri)

Bagaimanapun Zaharani Ahmad (1999, 2005) mendapati bahawa definisi kekangan JAJAR-KIRI (16) perlu disesuaikan dengan data BM. Beliau telah memberikan penjelasan yang berpada yang mewajarkan pendefinisian yang bersifat khusus bahasa digunakan. Oleh sebab pola suku kata dasar BM sama dengan DK, iaitu (K)V(K), maka definisi kekangan JAJAR-KIRI yang akan digunakan dalam artikel ini adalah sama dengan Zaharani Ahmad (2005), iaitu:

- (17) JAJAR-KIRI
Jajar (kata, kiri, σ , kiri)

Kewujudan suku kata tanpa onsets di lingkungan awal kata adalah supaya tepian kata akar dan tepian suku kata bersejajaran antara satu sama lain. Tablo (18) menunjukkan bahawa jika berlaku pengguguran seperti yang ditunjukkan oleh calon b, maka pinggir kata akan berada di luar suku kata. Jika berlaku penyisipan glotis, seperti yang ditunjukkan oleh calon c, pinggir kata tersebut akan berada dalam suku kata. Pinggir kata ditandai dengan ‘|’ dan pinggir suku kata ditandai dengan ‘.’.

- (18) Tablo kekangan JAJAR-KIRI >> ONSET >> DEP >> MAKS

/ubah/	JAJAR-KIRI	ONSET	DEP	MAKS
a. σ . u.bah.		*		
b. <>.bah.	*!			*
c. .? u.bah.	*!		*	

Tablo kekangan (18) dengan jelas menunjukkan bahawa calon b dan c kedua-duanya telah mengingkari kekangan JAJAR-KIRI kerana pinggir kata (|) dan suku kata (.) di sebelah kirinya tidak sejajar sebagaimana calon a. Lambang <> menunjukkan tempat berlaku pengguguran. Peningkaran kekangan JAJAR-KIRI ini menyebabkan kedua-dua calon ini terkeluar daripada persaingan walaupun mereka mematuhi kekangan ONSET. Ini menunjukkan bahawa kehadiran onsets dalam struktur suku kata dasar dialek Kelantan adalah opsyenal. Oleh itu, calon a muncul sebagai output yang optimal.

Hierarki kekangan ONSET >> DEP >> MAKS di atas adalah sama seperti hierarki kekangan yang digunakan oleh Adi Yasran Abdul Aziz (2009) bagi menjelaskan fenomena pengguguran vokal tinggi DK. Kekangan MAKS juga diletakkan pada hierarki yang paling rendah dalam analisis kelegapan fonologi DK (Adi Yasran Abdul Aziz & Zaharani

Ahmad, 2006). Bagaimanapun kekangan ini agak berbeza dengan kekangan BM. Dalam BM, Zaharani Ahmad (2005) beranggapan bahawa MAKS lebih dominan daripada ONSET dan DEP kerana data BM menunjukkan bahawa kekangan MAKS tidak boleh diingkari. Dalam data BM juga terdapat penggunaan imbuhan awalan 'di' yang tidak terdapat dalam DK. Apabila kata dasar yang bermula dengan vokal menerima imbuhan awalan 'di' hentian glotis akan disisipkan seperti [di.ʔu.bah]. Oleh sebab penyisipan hentian glotis mengingkari DEP, maka hierarki kekangan DEP perlu berada pada tingkat yang paling rendah. Manakala hierarki kekangan ONSET pula perlu berada pada tingkat yang lebih rendah daripada MAKS kerana kekangan ONSET boleh diingkari seperti contoh [u.bah] yang tidak mempunyai onset pada suku kata awal.

Suku kata dasar NKd

Struktur suku kata dasar ini juga tidak mengandungi onset. Oleh itu, ia turut mengingkari kekangan ONSET. Dalam DK, jenis suku kata dasar NKd dengan pola suku kata VK, lazimnya terdapat pada suku kata akhir sahaja. Contoh penggunaannya dalam DK adalah seperti berikut:

(19) Data bagi pola suku kata VK

/naek/	[na.eʔ]
/maen/	[ma.eN]
/kaes/	[ka.eh]
/laot/	[la.oʔ]
/paoh/	[pa.oh]
/daon/	[da.oN]

Berdasarkan data (19), nukleus bagi pola VK ini hanya terdiri daripada vokal /e/, /o/ yang direalisasikan dalam bunyi yang sama dalam output. Vokal input yang berurutan itu disukukatakan secara heterosilabik (dua suku kata) dengan mengekalkan hiatus (pengagihan dua urutan vokal kepada dua suku kata berasingan) dalam output. Pendapat yang sama telah dikemukakan oleh Yunus Maris (1980) dan disokong oleh Zaharani Ahmad (1999) untuk pola suku kata yang sama dalam BM. Dalam hal ini pengingkaran onset yang berlaku adalah lebih jelas kerana ia berlaku di tengah kata yang didahului oleh vokal dalam suku kata sebelumnya. Bagaimanapun kekangan JAJAR-KIRI tidak lagi relevan kerana suku kata yang ketiadaan onset tersebut tidak berlaku di pinggir kiri kata. Tablo (23) menunjukkan calon-calon yang berpotensi untuk menjadi output optimal, iaitu calon a yang mengekalkan hiatus antara vokal, calon b yang mengalami pengguguran, dan calon c yang mengalami penyisipan glotis. Selain itu, terdapat juga calon yang tidak menunjukkan hiatus antara dua vokal berurutan yang menyebabkan nukleus menjadi kompleks (calon d) dan penyukuan secara tautosilabik (satu suku kata) di posisi rima yang menghasilkan koda kompleks (calon e).

Hierarki kekangan yang masih relevan bagi menilai calon-calon tersebut ialah ONSET >> DEP >> MAKS, tetapi calon d dan e memerlukan kekangan yang lain kerana kedua-duanya tidak mengingkari mana-mana kekangan ini. Kekangan yang paling relevan bagi mengekang calon-calon tersebut ialah kekangan *KOMPLEKS (20) daripada keluarga

kekangan kebertandaan. Berdasarkan struktur suku kata yang terdiri daripada tiga konstituen, iaitu onset, nukleus, dan koda, maka kekangan *KOMPLEKS ini juga boleh dibahagikan kepada tiga lagi kekangan, iaitu *ONSETKOMPLEKS, *NUKLEIKOMPLEKS dan *KODAKOMPLEKS. Namun begitu, hanya kekangan *NUKLEIKOMPLEKS dan *KODAKOMPLEKS yang diperlukan bagi mengekang calon d dan e.

- (20) *KOMPLEKS
Tidak lebih daripada satu K atau V dihubungkan dengan sesuatu nodus suku kata
- (21) *NUKLEIKOMPLEKS
Tidak lebih daripada satu V dihubungkan dengan sesuatu nukleus suku kata
- (22) *KODAKOMPLEKS
Tidak lebih daripada satu K dihubungkan dengan sesuatu koda suku kata

Setakat huraian di atas, hierarki kekangan yang mengawal calon-calon yang dijanakan ialah *NUKLEIKOMPLEKS, *KODAKOMPLEKS >> ONSET >> DEP >> MAKS seperti yang direpresentasikan dalam tablo (23).

- (23) *Tablo kekangan *NUKLEIKOMPLEKS, *KODAKOMPLEKS >> ONSET

Input: /paoh/	*NUKLEIKOMPLEKS	*KODAKOMPLEKS	ONSET	DEP	MAKS
a. ☺ pa.oh			*!		
b. ☞ pah					*
c. pa.ʔoh				*!	
d. paoh	*!				
e. pawh		*!			

Tablo kekangan (23) menunjukkan bahawa calon d dan e terkeluar lebih awal daripada pertandingan kerana mengingkari kekangan yang paling tinggi iaitu *NUKLEIKOMPLEKS dan *KODAKOMPLEKS. Kedua-dua kekangan ini diletakkan paling atas dan tidak berkonflik kerana kedua-duanya tidak boleh diingkari dalam DK. Ia berlaku kerana tidak ada data DK yang menunjukkan gejala nukleus kompleks dan koda kompleks. Hal ini berbeza dengan bahasa yang membenarkan rangkap konsonan berada pada koda suku kata seperti bahasa Perancis yang meletakkan hierarki kekangan *KOMPLEKS pada tatatingkat yang lebih rendah (Pater, 2010). Bagaimanapun calon a yang menjadi output sebenar tewas kepada calon b dan c. Manakala calon b yang menang bukanlah output sebenar DK. Kegagalan calon a menjadi output optimal ialah kerana masih terdapat kekangan lain yang mendominasi kekangan ONSET tidak dimasukkan dalam hierarki kekangan, iaitu Kontiguiti (KONTIG) (24) yang mensyaratkan untaian input dan output seharusnya berdampingan. Jika kekangan JAJAR-KIRI tidak membenarkan pengguguran dan penyisipan segmen berlaku di pinggir kiri kata, maka kekangan KONTIG ini pula tidak membenarkan pengguguran dan penyisipan segmen berlaku di tengah kata. Bagaimanapun dalam DK, pengguguran dan penyisipan di tengah kata boleh berlaku dalam kata terbitan sama ada yang menerima imbuhan awalan mahupun akhiran. Oleh itu, kekangan KONTIG ini perlu dispesifikasikan kepada KONTIGAKAR (25).

- (24) KONTIG
Urutan segmen yang berkoresponden membentuk satu untaian yang berdampingan
- (25) KONTIGAKAR
Urutan segmen yang berkoresponden di lingkungan dalaman kata akar membentuk satu untaian yang berdampingan

Sama seperti *NUKLEIKOMPLEKS dan *KODAKOMPLEKS, kekangan KONTIGAKAR ini juga tidak boleh diingkari dalam DK. Oleh itu, ketiga-tiga kekangan ini tidak berkonflik dan diletakkan pada hierarki kekangan yang paling tinggi. Fenomena ini boleh direpresentasikan seperti tablo berikut:

- (26) Tablo kekangan *NUKLEIKOMPLEKS, *KODAKOMPLEKS, KONTIGAKAR >> ONSET

Input: /paoh/	*NUKLEI KOMPLEKS	*KODA KOMPLEKS	KONTIG AKAR	ONSET	DEP	MAKS
a. pa.oh				*		
b. pah			*!			*
c. pa.ʔoh			*!		*	
d. paoh	*!					
e. pawh		*!				

Tablo kekangan (26) menunjukkan bahawa calon a yang merupakan output sebenar telah terpilih sebagai output optimal setelah kekangan KONTIGAKAR yang mendominasi ONSET dimasukkan dalam hierarki kekangan. Ia berlaku kerana kekangan KONTIGAKAR ini telah mengekang kedua-dua calon b dan c yang telah menewaskan calon a dalam tablo (23).

Kesimpulan

Berdasarkan perbincangan di atas, struktur suku kata dasar dan pola suku kata sesuatu bahasa boleh juga dilihat berdasarkan hierarki tatatingkat kekangan bahasa tersebut. Bezanya ialah, hierarki kekangan ini turut mengambil kira interaksi antara input-output dalam sistem nahu sesuatu bahasa secara keseluruhannya. Oleh itu, hierarki kekangan bagi suku kata dasar DK berbeza dengan hierarki kekangan bagi suku kata dasar BM seperti yang dikemukakan oleh Zaharani Ahmad (2005) yang meletakkan kekangan MAKS pada hierarki yang lebih tinggi. Hasil analisis ini mendapati bahawa hierarki kekangan bagi suku kata dasar DK yang menjadi sebahagian daripada nahu DK adalah seperti dalam hierarki kekangan (27).

- (27) Hierarki kekangan suku kata dasar DK
*NUKLEIKOMPLEKS, *KODAKOMPLEKS, KONTIGAKAR >> JAJAR-KIRI >> ONSET
>> DEP >> MAKS >> *KODA

Hierarki kekangan (27) hanya merangkumi sebahagian kecil daripada set kekangan yang terdapat dalam nahu DK. Hal ini sedemikian kerana perbincangan tersebut bertujuan melihat hierarki kekangan bagi suku kata dasar dan pola-pola suku katanya sahaja tanpa menjelaskan perubahan-perubahan yang berlaku terhadap segmen-segmen dan fitur-fitur yang tertentu. Oleh itu, hierarki kekangan di atas telah berjaya menjelaskan nahu bagi suku kata dasar DK secara lebih berpada daripada penjelasan sebelum ini yang menggunakan struktur (O)N(Kd) dan pola (K)V(K) sahaja. Ia juga dapat membezakan suku kata dasar DK dengan suku kata dasar BM berdasarkan tatatingkat kekangan daripada TO.

Rujukan

- Abdul Hamid Mahmood. (1994). *Sintaksis dialek Kelantan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Adi Yasran Abdul Aziz. (2005a). *Aspek fonologi dialek Kelantan: Satu analisis teori optimaliti*. Tesis Doktor Falsafah, Institut Alam dan Tamadun Melayu (ATMA), Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- Adi Yasran Abdul Aziz. (2005b). Inventori konsonan dialek Melayu Kelantan: Satu penilaian semula. *Jurnal Pengajian Melayu*, 16: 200-217.
- Adi Yasran Abdul Aziz. (2007). Syarat koda suku kata dialek Kelantan berdasarkan teori Optimaliti. Dlm. Adi Yasran Abdul Aziz (et. al.) (pnyt.), *Cendekia*. Serdang: Jabatan Bahasa Melayu, Fakulti Bahasa Moden Komunikasi, UPM.
- Adi Yasran Abdul Aziz. (2009). Pengguguran vokal tinggi dalam urutan vokal bukan tinggi - tinggi dalam dialek Kelantan berdasarkan teori Optimaliti. *Jurnal Persatuan Linguistik*, 9, 26-43.
- Adi Yasran Abdul Aziz & Zaharani Ahmad. (2006). Kelegapan fonologi dalam rima suku kata tertutup dialek Kelantan: Satu analisis teori simpati. *Jurnal Bahasa* 6(1), 76-96.
- Adi Yasran Abdul Aziz & Zaharani Ahmad. (2008a). Analisis mora dalam dialek kelantan: Analisis tatatingkat kekangan. *Jurnal e-Bangi*, 3(3), 1-16. (Atas talian). Telah dimuat turun 6 Ogos 2010, dari <http://pkukmweb.ukm.my/~ebangi/makalah-j3-b3-jan-dis-08/Zaharani-edited.pdf>.
- Adi Yasran Abdul Aziz & Zaharani Ahmad. (2008b). Urutan nasal-obstruen dialek Kelantan: satu analisis teori Optimaliti. *Jurnal Bahasa (Brunei)* 14, 1-19.

- Ajid Che Kob. (1985). *Dialek geografi Pasir Mas*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Asmah Haji Omar. (2008). *Susur galur bahasa Melayu* (Edisi Kedua). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Bane, M. & Riggle, J. (2010). The typological consequences of weighted constraints, *to appear in the proceedings of CLS 45*, University of Chicago. (Atas talian). Telah dimuat turun 5 Ogos 2010 dari <http://roa.rutgers.edu/files/1068-0110/1068-BANE-0-0.PDF>.
- Blevins, J. (1995). The syllable in phonological theory. Dlm. J.A. Goldsmith. *The handbook of phonological theory* (hlm. 206-244). Cambridge: Blackwell.
- Collins, J. T. (1986). *Antologi kajian dialek Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Farid M. Onn. (1980). *Aspects of Malay phonology and morphology: A generative approach*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Hashim Musa. (1974). *Morfemik dialek Kelantan*. Tesis Sarjana, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Ito, J. & Mester, R.A. (1999). Realignment. Dlm. R. Kager, H.v.d. Hulst, & W. Zonneveld (pnyt.). *The prosody-morphology interface* (hlm.188-217). Cambridge: University Press.
- Mataim Bakar. (2007). *The phonotactics of Brunei Malay: An optimality theoretic account*. Brunei: Dewan Bahasa dan Pustaka Brunei.
- McCarthy, J. J & Prince, A.M. (1993a). Generalized alignment. In G. Booij, & J. Marle, (pnyt.). *Yearbook of Morphology 1993* (pp. 79-153). Dordrecht: Kluwer. Technical report #7, Rutgers University Center for Cognitive Science. (Atas talian). Telah dimuat turun 3 April 2009 dari <http://roa.rutgers.edu/view.php3?id=137>.
- McCarthy, J. J. & Prince, A. M. (1993b). *Prosodic morphology I: Constraint interaction and satisfaction*. Technical report #3, Rutgers University Center for Cognitive Science. Massachusetts: MIT Press.
- Nik Safiah Karim. (1965). *Loghat Melayu Kelantan*. Tesis Sarjana. Universiti Malaya, Kuala Lumpur.

- Pater, J. (2010). Serial harmonic grammar and Berber syllabification, to appear in T. Borowsky, S. Kawahara, T. Shinya & M. Sugahara (eds.) *Prosody matters: Essays in honor of Elisabeth O. Selkirk*. London: Equinox Press. (Atas Talian). Telah dimuat turun 5 Ogos 2010 dari <http://roa.rutgers.edu/files/1085-0710/1085-PATER-0-0.PDF>.
- Prince, A. M. & Smolensky, P. (2004). Optimality theory: Constraint interaction in generative grammar. Dlm. J. J. McCarthy (pnyt). *Optimality theory in phonology* (hlm. 3-71). Malden: Blackwell Publishing.
- Roca, I. & Johnson, W. (1999). *A course in phonology*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Rutgers Optimality Archive. (2010). (Atas talian). Telah dimuat turun 6 Ogos 2010 dari <http://roa.rutgers.edu/index.php3>.
- Teoh Boon Seong. (1994). *The sound system of Malay revisited*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Yunus Maris. (1980). *The Malay sound system*. Kuala Lumpur: Fajar Bakti.
- Zaharani Ahmad. (1996). Teori optimaliti dan analisis deretan vokal bahasa Melayu. *Dewan Bahasa* 40(6), 512-527.
- Zaharani Ahmad. (1999). Struktur suku kata dasar bahasa Melayu: Pematuhan dan pengingkar onsets. *Dewan Bahasa* 43(12), 1058-1076.
- Zaharani Ahmad. (2004). Alignment and the syllable coda condition in Malay: An optimality account. *GEMA Online™ Journal of Language Studies*, 4(2). (Atas talian). Telah dimuat turun 6 Ogos 2010 dari <http://pkukmweb.ukm.my/~ppbl/Gema/GemaVol4.2.2004No2.pdf>.
- Zaharani Ahmad. (2005). *Phonology-morphology interface in Malay: An optimality theoretic account*. Australia National University: Pacific Linguistics.
- Zaharani Ahmad & Teoh Boon Seong. (2006). *Fonologi autosegmental: Penerapannya pada bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Penulis

Adi Yasran bin Abdul Aziz (Ph.D) ialah Pensyarah Kanan dan Penyelaras Program Bachelor Sastera (Bahasa dan Linguistik Melayu) di Jabatan Bahasa Melayu, Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi, Universiti Putra Malaysia. Bidang pengkhususan beliau ialah fonetik dan fonologi bahasa Melayu, dan sistem tulisan Jawi.